

Asia: VN/16835/2024

Lausuntopyyntö etukäteismaksusta tuomioistuimissa

Lausunnonantajan lausunto

Miten katsotte etukäteismaksun vaikuttavan asianosaisen harkintaan asiansa saattamisesta tuomioistuimen ratkaistavaksi?

Helsingin hovioikeus kiittää mahdollisuudesta antaa lausunto etukäteismaksusta tuomioistuimissa laaditusta esiselvityksestä.

Aikaisemmat kokemukset esimerkiksi lähestymiskieltoa koskevien asioiden oikeudenkäyntimaksua koskevista muutoksista osoittavat, että niillä on merkitystä asianosaisten käyttäytymiseen. Kun oikeudenkäyntimaksut näistä asioista poistettiin, juttumäärät ovat olleet merkittävässä kasvussa. Tästä voidaan päätellä, että myös etukäteismaksulla olisi vastaavanlaisia vaikutuksia.

Hovioikeuteen saapuvien asioiden kannalta tällaisen muutoksen oikeusturvariski on siinä, että myös sellainen asianosainen, jolla olisi todellista aihetta valittaa ja saada käräjäoikeuden päätös muutetuksi, voi taloudellisista syistä jättää valittamatta tuomiosta, vaikka hovioikeuteen valittamista harkitsevan asianosaisen kohdalla asian intressi on usein suuri. Toki tämä vähentää hovioikeuden resurssitarpeita vastaavasti. Taloudellisten vaikutusten kannalta on huomioitava kuitenkin, että näitä asioita, joissa oikeudenkäyntimaksu tulee määrättäväksi, on lukumääräisesti huomattavasti vähemmän kuin niitä, joissa se määrätään, ja etukäteismaksun voidaan siksikin arvioida johtavan muutoksenhausta luopumiseen vain harvoin.

Myös hovioikeuksissa esiintyy tilanteita, joissa jälkikäteen veloitettava oikeudenkäyntimaksu tulee asianosaiselle yllätyksenä. Tällaisia tilanteita tulisi kuitenkin hovioikeuden käsityksen mukaan ensisijaisesti ehkäistä maksua koskevalla tiedottamisella.

Onko teillä muuta lausuttavaa?

Mikäli etukäteismaksu otetaan käyttöön, sitä koskevassa valmistelussa on pyrittävä selvittämään, mihin toimenpiteisiin tuomioistuimet saavat ja mihin ne ovat velvollisia ryhtymään ennen maksun suorittamista. Tältä osin hovioikeus katsoo, että selkeintä olisi asettaa etukäteismaksun suorittaminen asian vireilletulon edellytykseksi. Toisaalta olisi pyrittävä varmistumaan siitä, ettei asianosaisen kyvyttömyys suorittaa oikeudenkäyntimaksua määräajassa johda oikeudenmenetyksiin. Erytisesti oikeudenmenetysten riskiä olisi arvioitava tilanteissa, joissa on kyse kiireellisinä käsiteltävistä vaatimuksista tai joissa asian vireillepanoa koskevat lakisääteiset määräajat. Hovioikeus kiinnittää huomiota siihen, että käräjäoikeuden ratkaisua koskevan muutoksenhaun määräaika on säädetty laissa eikä muutoksenhakija lähtökohtaisesti voi lykätä valituksen jättämistä taloudellisten vaikeuksien vuoksi.

Erittäin merkittävä kysymys tällaisen hankkeen kannalta on se, kuinka yksinkertaisessa menettelyssä maksu suoritetaan tai tehdään se harkinta, ettei maksua tulisikaan jollain poikkeusperusteella suorittaa. Ottaen huomioon etukäteismaksun taloudellisten hyötyjen vähäisyys valtion talouden kannalta ei olisi järkevää, että resursseja käytetään merkittävässä määrin sen asian ratkaisemiseen, onko maksu suoritettu tai onko siitä vapauttamiselle lailliset perusteet. Jos asianosainen ei saa maksusta vapauttamista, vaikka on sitä hakenut, hänelle tulee tarjota muutoksenhaku mahdollisuus tähän maksuasiaan. Etukäteismaksuun siirtyminen tulee lisäämään oikeudenkäyntimaksua koskevien oikaisuvaatimusten määrää. Oikaisuvaatimusten käsittely aiheuttaa tuomioistuimissa työtä ja niihin käytetty aika on pois varsinaisten oikeudenkäyntiasioiden käsittelystä. Odotettavissa voi olla, että esimerkiksi maksusta vapauttamista sen ilmeisen kohtuuttomuuden perusteella vaadittaisiin nykyistä useammin.

Asiaa voi monimutkaistaa myös se, että rikosasian muutoksenhakija on valituksensa menestyessä vapautettu oikeudenkäyntimaksusta. Etukäteismaksun valmistelussa olisi siis pyrittävä luomaan tehokas menettely myös maksun palauttamiseksi. Hovioikeus katsoo, että myös mahdollisuus oikeudenkäyntimaksusta vapauttamiseen sen ilmeisen kohtuuttomuuden vuoksi on aiheellista säilyttää. Maksun ilmeistä kohtuuttomuutta arvioidaan myös sen perusteella, mitä tuomioistuimelle asian käsittelyn aikana selviää valittajan taloudellisista oloista. Lisäksi tilanteet, joissa valittajalle esimerkiksi myönnetään oikeusapua kesken asian käsittelyn, edellyttävät maksun palauttamismenettelyä.

Lehtonen Elina

Helsingin hovioikeus - Lausunnon on valmistellut asessori Paula Talonen.

Hovioikeuden presidentti Asko Välimaa.